

<http://dx.doi.org/10.15589/evn20140304>

УДК 336.645

Л 75

DETERMINATION OF DOMESTIC PRICES FOR BUSINESS ENTITIES INCLUDED INTO THE INTEGRATED STRUCTURES OF AGRICULTURAL COMPLEX

ВИЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНІХ ЦІН ДЛЯ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ, ЩО УВІЙШЛИ ДО ІНТЕГРОВАНІХ СТРУКТУР В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Dmytro A. Lomonosov

dmytro.lomonosow@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7378-5799

Iryna I. Nadtochii

nira@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0693-8000

Д. А. Ломоносов,

канд. екон. наук;

І. І. Надточій,

канд. екон. наук

Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Mykolaiv

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв

Abstract. The expediency of using the method for determining the domestic prices and profits of market participants of integrated structures in agro-industrial complex has been considered. The model of mutually beneficial cooperation of the agro-industrial union members was developed. The advantage of interaction between all the members of agro-industrial union was determined. It deals with cost saving for the storage of final products for an agricultural enterprise and deficit settlement for a recycling enterprise due to the realization of joint financial and economic goals. They are obtaining a sufficient level of income and maintaining financial stability of the enterprise. The results of the studies can be applied in practical activity of agricultural and recycling enterprises. The use of forward prices, the method of their adjustment depending on actual average market prices and the creation of a reserve fund are suggested to reduce the risk of agro-industrial union participants. The reserve fund should be formed with the funds received as a result of higher prices for environmentally quality products.

Keywords: integrated structures; agricultural union; recycling enterprise; agricultural enterprise; forward contracts; reserve fund.

Аннотация. Рассмотрен метод определения внутренних цен и величины прибыли участников интегрированных структур в АПК. Разработана модель взаимовыгодного сотрудничества членов агропромышленного объединения. Результаты исследования могут быть применены в практической деятельности сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий.

Ключевые слова: интегрированные структуры; агропромышленное объединение; перерабатывающее предприятие; сельскохозяйственное предприятие, форвардные контракты; резервный фонд.

Анотація. Розглянуто метод визначення внутрішніх цін і величини прибутку учасників інтегрованих структур в АПК. Розроблено модель взаємовигідної співпраці членів агропромислового об'єднання. Результати дослідження можуть бути застосовані у практичній діяльності сільськогосподарських і переробних підприємств.

Ключові слова: інтегровані структури; агропромислове об'єднання; переробне підприємство; сільськогосподарське підприємство; форвардні контракти; резервний фонд.

REFERENCES

- [1] Andriychuk V.H. *Ekonomika ahrarnykh pidpryyemstv* [Agricultural enterprises economy]. Kyiv, KNEU Publ., 2009. 624 p.
- [2] Borshchevskiy P.P. Aktualni problemy rozvytku kharchovoi promyslovosti [Urgent problems of the food industry development]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 1996, no. 7, pp 18–30.
- [3] Makkennell K.R. *Ekonomiks* [Economics]. Moscow, Respublika Publ., 1992, vol. 1, p. 38.
- [4] Malik M.Y. *Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpryyemstv: metodolohiya i mekhanizmy* [Competitiveness of agricultural enterprises: methodology and mechanisms]. Kyiv, Instytut ahrarnoi ekonomiky Publ., 2007. 270 p.
- [5] Mesel-Veseliak V.Ya. Rozvytok ta efektyvnist orhanizatsiino-pravovykh form hospodariuvannia u silskomu hospodarstvi Ukrainy [Development and effectiveness of legal organizational forms of management in agriculture of Ukraine]. *Ekonomika APK* [The economy of agro-industrial complex], 2004, no. 11, pp. 18–24.

- [6] Sabluk P.T. Stan i perspektyvy rozvytku ahropromysloвого комплексу Ukrainy [State and prospectives of agro-industrial complex of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2008, no. 12, pp. 4–18.
- [7] Smit A. *Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva* [Study on the nature and causes of the wealth]. Moscow, 1935. p. 18.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Необхідність створення агропромислових об'єднань обумовлюється цілою низкою причин. Так, переробні підприємства в результаті втрати сировинних зон не завантажують повністю свої виробничі потужності. Будівництво ж сільськогосподарськими підприємствами власних сховищ та невеликих переробних цехів в основному економічно невиправдане, оскільки вимагає відволікання значних інвестиційних ресурсів, а недостатня глибина переробки виробленої продукції веде до її нерационального використання. Якість отримуваної сільськогосподарської продукції також далеко не завжди задовольняє переробні підприємства, що негативно впливає на конкурентоспроможність кінцевої продукції. Усі зазначені підприємства постійно знаходяться у зоні ризику, оскільки саме сільське господарство є ризикованою економічною діяльністю, на яку суттєво впливають непередбачувані чинники, зокрема неврожай, зростання цін на насіння, паливо, добрива тощо.

Об'єктивною основою розвитку інтегрованих структур в АПК на сучасному етапі розвитку економіки є складна система виробничо-фінансових відносин між усіма учасниками вирощування, переробки та збуту готової агропромислової продукції. В даний час спостерігається достатня різноманітність форм інтеграції у вигляді різних агропромислових об'єднань сільськогосподарських, переробних, обслуговуючих та інших підприємств. На рівні окремого об'єднання агропромислова інтеграція здійснюється шляхом створення в ньому сільськогосподарського виробництва, переробних цехів та реалізації продукції.

Проблеми створення і сталого функціонування інтегрованих формувань вивчені недостатньо, вони вимагають більш детальної розробки та визначення шляхів їх вирішення. Аналіз існуючих форм і методів організації партнерства сільськогосподарських товаровиробників та переробних підприємств показав, що вони носять поверхневий характер і не мають достатнього аргументованого обґрунтування економічної доцільності створення і функціонування інтегрованих об'єднань. Це вимагає визначення нових підходів до відновлення і розвитку сільськогосподарської інтеграції з урахуванням гострої необхідності інтегрування сільськогосподарських товаровиробників та переробних підприємств на взаємовигідній основі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теорія і практика міжгалузевих взаємодій та їх ефективність були предметом дослідження класиків

економічної науки С.Л. Брю, К.Р. Маккеннелла [3], В. Парето, А. Сміта [7] та інших. Вивченню технологічних та економічних взаємозв'язків між сферами, підприємствами переробної галузі, визначенню напрямів їх економічного розвитку присвятили свої дослідження вчені-аграрники: В.Г. Андрійчук [1], П.П. Борщевський [2], М.Й. Малік [4], В.Я. Месель-Веселяк [5], П.Т. Саблук [6] та інші.

МЕТОЮ РОБОТИ є розробка моделі встановлення цін на сільськогосподарську сировину для господарюючих суб'єктів, що увійшли до інтегрованої структури.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Один із варіантів реалізації спільних інтересів можна репрезентувати у вигляді моделі, що дозволяє сформуванню взаємовигідні відносини між господарюючими суб'єктами, які увійшли до інтегрованої структури. Для побудови моделі передбачається, що в інтегровану структуру входять одне переробне підприємство і кілька (*I*) сільськогосподарських, які виробляють і продають йому сировину.

Сумарний обсяг виробництва та реалізації продукції всіх господарюючих суб'єктів, які увійшли до даної інтегрованої структури, становить:

$$U_{\Sigma} = U_1 + U_2 + \dots + U_p, \tag{1}$$

де U_{Σ} – сумарний обсяг виробництва та реалізації продукції всіх суб'єктів інтегрованої структури, тис. грн; U_1, U_2, U_i – обсяги виробництва та реалізації продукції 1-го, 2-го, ..., *i*-го суб'єкта, тис. грн.

При цьому обсяги продукції окремих сільгоспвиробників, які передаються для переробки головному підприємству, дорівнюють:

$$U_1 = \sum_{j=1}^J \Pi_{1j} \times n_{1j}, \tag{2}$$

$$U_2 = \sum_{j=1}^J \Pi_{2j} \times n_{2j}, \tag{3}$$

$$U_i = \sum_{j=1}^J \Pi_{ij} \times n_{ij}, \tag{4}$$

де $\Pi_1, \Pi_2, \dots, \Pi_i$ – ціна сільгосппродукції *j*-го виду відповідно 1-го, 2-го, ..., *i*-го сільгоспвиробника, тис. грн/натур. од.; $n_1, n_2, \dots, n_i$ – кількість продукції *j*-го виду, випущеної відповідно 1-м, 2-м, ..., *i*-м сільгоспвиробником у натуральному вираженні, натур. од.; *J* – число видів продукції, що виробляється сільгоспвиробниками.

Обсяг випуску та реалізації кінцевої продукції інтегрованої структури в цілому визначається обсягом виробництва та реалізації продукції переробного підприємства і становить

$$U_0 = \sum_{j=1}^J \Pi_{0j} \times n_{0j}, \quad (5)$$

де U_0 – обсяг виробництва та реалізації продукції інтегрованої структури в цілому, тис. грн; Π_{0j} – ціна кінцевої продукції j -го виду інтегрованої структури в цілому, тис. грн/натур. од.; n_{0j} – кількість випущеної продукції j -го виду інтегрованої структури в цілому в натуральному вираженні, натур. од.

У вартість кінцевої продукції інтегрованої структури продукція сільгоспвиробників включається як сировина, тому внесок переробного підприємства у випуск кінцевої продукції

$$U_{\text{пер}} = \sum_{j=1}^J \Pi_{0j} \times n_{0j} - \sum_{i=1}^I \sum_{j=1}^J \Pi_{ij} \times n_{ij}, \quad (6)$$

де $U_{\text{пер}}$ – внесок переробного підприємства у випуск кінцевої продукції, тис. грн; I – число сільгоспвиробників, що входять в інтегровану структуру.

Слід зазначити, що $U_{\text{пер}}$ не є чистим продуктом переробного підприємства, оскільки крім новоствореної на ньому вартості в дану величину включаються також витрати праці (вартість пакувальних, допоміжних та інших матеріалів, палива, енергії, амортизація основних засобів і т. д.).

З метою зниження ризиків необхідно забезпечити зменшення впливу коливань ринкових цін на сировину на діяльність підприємств, що увійшли в інтегровану структуру. Для цього на початку кожного календарного року сільгоспвиробники повинні укласти договори з переробним підприємством, в яких мають встановлюватися обсяги і терміни поставок сільськогосподарської сировини, її якість і закупівельні ціни. Тобто, мають укладатися форвардні контракти, в яких заздалегідь встановлюються умови поставок. За ними і повинна здійснюватися закупівля сировини.

Ціна, за якою сільгоспвиробники, що входять в інтегровану структуру, продають свою продукцію j -го виду переробному підприємству, може відрізнятися від середньоринкової ціни. При цьому, якщо ціна, за якою переробне підприємство купує сировину у сільгоспвиробників, нижча середньоринкової, то за інших рівних умов воно має вигреш і отримує додатковий прибуток ДП, який формується за рахунок зниження вартості сировини для виробництва готової продукції ΔM ($\Delta P = \Delta M$).

У випадку, якщо переробне підприємство купує сировину у сільгоспвиробників за ціною, що перевищує середньоринкову, то вигреш мають сільгоспвиробники. Зниження прибутку переробного підприємства становить ΔP_1 і дорівнює величині збільшення

вартості сировини у порівнянні з його середньоринковою вартістю ΔM_1 .

Фактична ціна, за якою закуповується сировина, не впливає на вартість кінцевої продукції та одержуваний прибуток від її реалізації. При відхиленнях ціни сировини від її середньоринкової величини відбувається лише перерозподіл прибутку всередині окремих учасників інтегрованої структури.

З метою зменшення коливань цін на прибуток, одержуваний одним учасником на шкоду іншому, в договорах слід визначити умови, за яких може здійснюватися частковий зворотній перерозподіл прибутку. При формуванні форвардних договорів може бути передбачено, що при перевищенні певної різниці між закупівельною і середньоринковою цінами частина прибутку, отриманого одним партнером у результаті різниці цін, перерозподіляється на користь іншого партнера. Тобто, одним партнером здійснюється часткова компенсація втрат іншого партнера.

Величина компенсації повинна фіксуватися у форвардних договорах. При формуванні нових інтегральних структур може бути рекомендований найпростіший варіант – розподіл частини прибутку між переробним підприємством і кожним сільгоспвиробником у частках по 50 %.

Переробне підприємство може надавати внутрішній умовний кредит сільгоспвиробнику. Для цього переробне підприємство, яке в інтегрованій структурі, як правило, у фінансовому відношенні є найбільш потужним, формує резервний фонд. З цього фонду сільгоспвиробники можуть отримувати умовний кредит для придбання посівного матеріалу, засобів хімічного захисту, здійснення агрономічних заходів, поліпшення своїх основних фондів тощо. За користування таким кредитом передбачається сплата відсотка, величина якого може становити, наприклад, 50 % від ставки банківського кредиту, дорівнювати ставці Національного банку України або її частині. Даний відсоток може також встановлюватися на рівні індексу інфляції. Усі ці питання обговорюються при формуванні інтегральної структури і потім можуть уточнюватися на початку кожного нового календарного року. Джерелом формування резервного фонду можуть стати кошти, отримані внаслідок підвищення цін на екологічно чисту високоякісну продукцію.

ВИСНОВКИ

1. Розглянутий метод встановлення форвардних цін на сільськогосподарську сировину дозволяє повністю або частково уникнути проблем, пов'язаних з неврожаєм, зростанням цін на насіння, паливо, добрива тощо, які призводять до коливань закупівельних цін. Укладання договорів і формування інтеграційних структур у сільському господарстві дозволить знижати ризики кожного з партнерів, сприятиме укріпленню довіри між ними і підвищуватиме

можливості випуску високоякісної конкурентоспроможної кінцевої продукції.

2. Перевагу взаємовигідного співробітництва членів агропромислових об'єднань відображено в моделі у вигляді зниження витрат на зберігання готової продукції для сільськогосподарського виробника і ліквідації дефіциту для переробного підприємства на основі реалізації спільних фінансово-економічних завдань: отримання достатнього

рівня прибутку і збереження фінансової стійкості підприємства. Для зниження ризиків учасників агропромислових об'єднань пропонується застосування форвардних цін, метод їх коригування в залежності від фактичних середньоринкових цін, а також створення резервного фонду. Джерелом його формування повинні стати кошти, отримані внаслідок підвищення цін на екологічно якісну продукцію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] **Андрійчук, В. Г.** Економіка аграрних підприємств : підручник [Текст] / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2009. – 624 с.
- [2] **Борщевський, П. П.** Актуальні проблеми розвитку харчової промисловості [Текст] / П. П. Борщевський, Л. В. Дейнеко, А. А. Рибалко // Економіка України. – 1996. – № 7. – С. 18–30.
- [3] **Маккеннелл, К. Р.** Экономикс [Текст] / К. Р. Маккеннелл, С. Л. Брю. – М. : Республика, 1992.
- [4] **Малік, М. Й.** Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми [Текст] / М. Й. Малік, О. А. Нужна. – К. : Ін-т аграрної економіки, 2007. – 270 с.
- [5] **Месель-Веселяк, В. Я.** Розвиток та ефективність організаційно-правових форм господарювання у сільському господарстві України [Текст] / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2004. – № 11. – С. 18–24.
- [6] **Саблук, П. Т.** Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України [Текст] / П. Саблук // Економіка України. – 2008. – № 12. – С. 4–18.
- [7] **Смит, А.** Исследование о природе и причинах богатства [Текст] / А. Смит. – М., 1935.

© Д. А. Ломоносов, І. І. Надточій

Надійшла до редколегії 14.11.13

Статтю рекомендує до друку член редколегії Вісника НУК

д-р техн. наук, проф. *В. Н. Парсяк*

Статтю розміщено у Віснику НУК № 3, 2014